

GİTAR EĞİTİMİNDE ÇALIŞMA DİSİPLİNİ VE REPERTUVAR SEÇİMİ

Dr. Melih GÜZEL, Marmara Üniversitesi

ÖZET

Bu bildiri, uzun zamandır farklı eğitim kurumlarında yaptığım gitar eğitimi yaşamımda öğrencilerimle çalışırken karşılaştığım olası sorunları, zorlukları, eksiklikleri, onların kimi zaman dikkat eksikliği ile göz ardı edebildikleri genel eğitim-öğretim parçacıklarını ortaya sermek ve bir gitarist adayının izlemesi gereken disiplinleri alt başlıklarla görmeleri, takip etmeleri ve farkında olmalarını hedeflemektedir. Aslında aşağıda aktarılanlar, tüm çalgı eğitimi alan bireylere uygulanabilir gibi gözüксе de benim de içinde bulunduğum gitarist, gitar öğrencileri ve meslektaşlarımda gözlemlediğim -az ya da çok- ortak bazı sorunların varlığıyla yazıldı. Belki de bu olası sorunlar, gitarın doğasında olan, onu bireysel olarak kalbine yaslayarak çalmaktan kaynaklanan ve çalan kişiye yansıyan duygusal tepkilerle, kontrolü güç heyecan belirtileridir. Bunların farkedilebilmeleri ise çalış teknikleri ve disiplinlerini hayata geçirmekten kimi zaman daha güç görünerek karşımızda durmakta.

1. Giriş

1.1. Disiplin

Disiplin’ sözcüğü çoğu kez ‘ceza’ kavramını anımsatır. Akla önce disiplin yönetmelikleri, devlet memurlarının uyması gereken kurallar ya da okul yönetiminde öğrencilerin yönetmeliklerce kontrol edildiği kurallar ve aksinde ise ceza uygulamaları anımsanır.

TDK sözlüğü disiplin sözcüğünü üç madde ile tanımlıyor.

- 1- Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt.
- 2- Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü.
- 3- Öğretim konusu olan veya olabilecek bilgilerin bütünü, bilim dalı.

Bildiri başlığımızı değerlendirdiğimizde; gitar ve müzik eğitimi tamamen bilimsel verilere, kurallara ve bunların uygulamalarına bağlı olduğu için 3. maddedeki disiplin sözcüğüyle daha uyumlu görünmekte.

1.2. Eğitim

Eğitim kavramının çok farkı tanımları varsa da konumuza ve her bilimsel çalışmaya uygulanabil tanımı Selahattin ERTÜRK'ün tanımıdır. Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir“

Bu değişim ilk etepta çok çalışmayı akla getirir. I. PERLMAN da yüzde doksan çalışmak diyor.

Ama nasıl? Gitar eğitimi alan müzik aleti öğrenmek isteyen genç insanların en önemli sorunu kanımızca nasıl çalışılacağını kavrayamamalarıdır. İlk etapta süre olarak çok çalışmak daha doğrusu uygulanış biçimiyle çok çalmak anlaşılır. Tekrar önemlidir ancak bu yaklaşım gitaristi çoğu kez hedefe götürmez.

1.3. Sınırlama

Şimdi eğitim kitlemizin sınırlarını belirleyelim

Hedef kitlemiz 1- akademik kurumlarda çalgı eğitimi alan öğrencileri üniversite müzik bölümleri, konservatuvarlar.. 2-akademik şekilde faaliyet gösteren, hobi düzeyinde yaygın eğitim veren kurumları Milli Eğitime bağlı müzik dersaneleri, çalgı eğitimi veren kültür sanat merkezleri. Prof.Dr. Ali UÇAN'ın tanımlamasıyla ,Özengen müzik eğitimi veren kurumlar.“

3- yeterliliğe sahip bir öğretmenden bireysel ders alıpçalgı eğitimini sürdüren öğrencileri kapsar. Bu da ,özengen müzik eğitimi“dir.

1.4. Müziği ve Çalgıyı Tanıma

Müzik hangi tür ve çeşit olursa olsun otantik deneysel müzikler hariç üç temel öğeden meydana gelir bir melodi, iki ritm, üç armoni, buna müzik aletinin ses rengini de ilave edebiliriz.

Konservatuvar, müzik okulları ya da orkestralarda çalgılar yapıları, tınları gereği sınıflandırılırlar : yaylı çalgılar, üflemlerli çalgılar, tahta, vurma çalgılar vb.

Onlarca çalgı içinde bu üç temel elemanı (ezgi, ritm, armoni) kendi içinde aynı anda barındırabilen üç çalgı görürüz; piyano, arp ve gitar. Bu çalgılar temel benzerlikleri ile kendileri ortak bir sınıf oluşturur.

Bu durumda gitar yazısı çok sesli bir yazıdır. Çünkü çalgımız gitar, polifonik diğer iki çalgı için, özellikle piyano için yazılmış çokça eseri başarıyla çalabilmektedir. Ayrıca keman, çello gibi çalgılardan gitara aktarılan eserlerin duyumu da daha zengin tınlamaktadır.

O halde Gitar Eğitiminde bilinmesi öğrenilmesi gereken öğeler de ortaya çıkmaya başladı. Başarılı bir çalıcı performer olmak için müziğin kendi içindeki farklıymış gibi gözükten disiplinlerden azami derecede yararlanmak gereklidir.

1- Gitar öğrencisi melodiyi bilmeli, Solfej okuma sesleri kafasında duyabilme olabildiğince sesiyle ifade edebilme çalgısıyla okuyabilme melodileri daha iyi anlamaya yardım eder. Solfejin tanımı: Notaları ölçü ve vuruşlarına göre çıkarttıkları tınlattıkları sesleriyle okumaya denir. Eseri çalışırken -ses

sınırları içinde olmak kaydıyla- solfejiyle çalışılmalıdır. Özellikle barok eserler çalınıyorsa her parti ayrı ayrı etüt edilmeli ve çizgisel yapıları öğrenilmelidir.

2- Ritmi bilmeli, Ritmik okumanın tanımı: Notaları ölçü ve vuruşlarıyla konuşma sesiyle okumaya denir. Bu çalışma bir gitar eserini, çalgıyla çalışmadan önce tanımamızı, öğrenmemizi sağlayan çok yerinde bir uygulama olacaktır. Otobüste, vapurda, deniz kenarında, çalgının olamadığı her yerde uygulanabilir. Notalar sesli olarak yada sessiz okunurken kalemlerle pozisyonlar ve parmaklandırmalarla birlikte çalışılmalıdır. Latin, İspanyol, folklorik ya da Jazz karakterli eserleri çalışmadan (rumba, bossa, tango, flamenco formları gibi) önce o formla ilgili sayma çalışmaları ve sağ el ritm uygulamaları da bizi doğru ve hızlıca hedefe götürebilir.

3- Armoni bilmeli, Aralıkları tanıyabilme, akorları tanıyabilme, akor bağlantıları uygu - kadans ve armoni yürüyüşleri bilme, kontrapunt çizgisel çok seslilik vb. Alt başlıkları kapsar. Bir eserin armonik analizini yapıp şifreleyebilecek donanıma sahip olunmalıdır. Eser uygunsa çalışılan parçaya akorsal, ritimsel eşlik yapabilme beceri geliştirilmelidir. Armoni, akor bilgisi eserin çok daha kolay ezberlenmesini de sağlar. Öncelikle klasik dönem eserlerini bu şekilde çalışmak kolay ve motive edici olur.

4- Orkestra Oda Müziği, Oda müziği ve orkestra çalışmalarında Gitarist müzisyen gelişimi için son derece gerekli, önemli ve vazgeçilmez olmalıdır. Genç idalı solistliğe meraklı gitaristlerin bazıları oda müziği orkestra çalışmalarına pek önem vermeselerde süreç içinde bu çalışmayı yapmamalarının sonuçlarını; tartımsal, duyumsal ve yanlış deşifre edebilme gibi sorunlarla karşılarında görürler. En basit anlatımla iki gitarıcı aynı ölçüde aynı notada aynı anda hata yapamaz yapmamalıdır. Tını, tuşe birliği, müzikal renklerin farkında olmak. Birlikte müzik yapmanın doyumsuz güzelliği ve zenginliği tartışmasız müzisyenliğe çok şey katar. 2, 3, 4, gitar çalışmalarını, flütçülere, kemancılara şancılara eşlik etmeyi asla ihmal etmemek gereklidir.

5- Çok Sesli Koro, Bunların dışında konuyla bağlantısız gibi gözükse ama örgün eğitim kurumlarında gitar öğrencilerinin yararlanabileceği en önemli müzikal faaliyet çok sesli koro çalışmalarıdır. Doğru şarkı söylemek, doğru nefes almak çalgımızı da doğru ve müzikal kullanmamızı sağlar. İnsan sesi en güzel müzik aletidir. Çok sesli işitmeyi en kolay ve doğrudan Koro çalışmaları sağlar. Pek çok büyük besteci korolarda yetişmiştir.

6- Müzik ve Sanat Tarihi, Müzik tarihinin, sanat tarihinin iyi bilinmesi ve öğrenilenlerin çalgıya aktarılabilmesi de son derece gereklidir. Gitarist araştırmacı olmalı, okumalı, okuduğunu analiz edebilmelidir. Diğer sanat dallarıyla müzik sanatının bağlantılarını kurabilmeli, felsefe, edebiyat, şiirle de meşgul olmaya çalışılmalıdır. Kültürsüz sanat, müzik olmaz.

Buraya kadar görünen tabloda gitar öğrencisinin teorik ve kuramsal hazır bulunuşluğa ihtiyacı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Okul eğitimi alan gitar öğrencileri bu derslerden azami dercede yararlanmalı bilgi transferini gerçekleştirmelidir. Gitar eğitimcileri de öğrencilerinin sadece gitar seviyelerini değil solfej, armoni, koro, müzik tarihi, oda müziği gibi diğer derslerdeki durumlarını da takip etmeli, yönlendirebilmelidir. Özenen eğitimle gitar çalışanlar ise bireysel olarak ve öğretmenlerinin yönlendirmesiyle, çok sesli müzikler dinleyerek, konserlere giderek, bulundukları kültür sanat ortamlarını takip ederek ve okuyarak kendilerini beslemek durumundadırlar.

Herhangi bir gitar eserini hayata geçirmek, eserin hakkını vererek icra edebilmek için hazır olmamız gereken diğer bazı alt başlık daha vardır.

Bestecinin tanınması, hangi müzik tarihi dönemine ait olduğu ve kendi tarih sürecinde hangi

evrede olduğudur. Barok mu, klasik mi, romantik mi. Ya da eser bestecinin yaratı tarihinin hangi döneminde; başlangıç dönemi mi, olgunluk dönemi mi. Bu bilgiler eserin yorumlanmasına olumlu katkı sağlayacaktır.

Eser bir transkripsiyon yani aktarma mı, orjinal gitar için mi bestelenmiş. Aktrama ise hangi çalgıdan aktarma. Bulabiliyorsak eserin orjinal yazısı üzerinde çalışmalı farklı aktarımlarla karşılaştırmalı ve eğer biz hazırsak kendi aktarımımızı yapabilmeliyiz. Tını özelliklerini hissettirebilecek parmaklandırmalar yapılması etkiyi artıracaktır. D.Scarlatti vb bestecilerin çembalo trillerinin farklı tellerde uygulanması gibi.

Eserin formu, kontrapuan armonisiyle mi yazılmış, dikey klasik akorsal armoniyle mi. Hangi tür ve yapıda füğ mü, sonat mı, allemande mı, fantasia mı. Tüm bunların içerikleri bilinmeli. Konuyla ilgili yapılan yanlışlardan bir örnek vermek gerekirse her ¾ lük eser form bilmeme eksiliği nedeniyle ,vals‘ stiline göre çalışılmaktadır. Mazurka ile valsın icra sırasında karıştırılması örnek olarak verilebilir.

Eserin dinamikleri ve temposu, yorumda öncelikli önemlidir. Bestecinin yazarken düşünüp hissettikleri ancak gürlük ve tempo ifadelerinin sağlam kullanılmasıyla ortaya çıkar. Yavaş bir eseri hızlı ya da hızlı bir eseri yavaş çalamayız. Belirtilmişse eserdeki duygu ifadeleri uygulanmalıdır. Çağdaş besteciler programlı eserlerde notaların yanına, başlıklara ifade, yorum ve tınıyla ilgili özel yazılar yazmaktadırlar.

1.4. Gitar Tekniği

Gitar tekniğini oluşturan disiplinler oldukça geniştir başlı başına araştırma konusu olabilir. Doğru oturuş, tutuş sağ ve sol el pozisyonu, kuşkusuz ilerleme ve gelişim için tartışmasız en temel hazır bulunuşluk olacaktır.

Gitar Teknikleri: Gitar eğitiminde uygulanan pek çok teknik çalışma vardır. Dizisel çalışmalar- gamlar arpejler, legato teknikleri (pull of ve hammer on) bare alıştırmaları, sağ ve sol el parmak bağımsızlaştırma alıştırmaları, tremolo, armonik alıştırmaları, süsleme alıştırmaları(mordant, grubetto, trill) rasgudolar vb. Bu teknikler, alıştırmalar ve uygun etütlerle mekanik ve müzikal olarak hayata geçmelidir.

Gamlar dizisel çalışmalar : Ömür biter gam bitmez derim bazen öğrencilerime, sıkıcı gibi gözüксе de bütün tonlarda majör, armonik, melodik minör 2 ve 3 oktav gamlar bunların arpejleri ve kadans uygulamaları ezber olmalıdır. Sadece sekizlik değil farklı ritmik yapılarla (noktalı sekizlikler, üçleme, dörtleme, farlı vurgularla apoyando ve tirando) metronomla farklı sağ el varyasyonlarıyla çalışılmalıdır. Sadece bu çalışma bile bize iyi bir form kazandırır. 3lü, 6li 8li 10 lu çift ses gamlar da çalışmalıdır. Modları farklı dizisel kalıplarında merak etmeliyiz Türk Müziği dizilerini de unutmamak gerekir. Dizisel çalışmalarda iyi olunduğunda eserler de daha iyi olacaktır. Dikkat edilirse pek çok eserin zor bölümleri dizisel pasajlardır.

Etütler metodlar, H.V. Lobos 12, L. Brower 24 gibi bestecilerin etütleri gerçekten çok önemlidir ancak onlardan önce hiç dudak bükmeden küçümsemeden çalışılması gereken çok önemli, gerekli ve müziği, armonik duyumu öğreten etütler, metodlar vardır. Carcassi, Coste, Agudo, Sor, Giuliani, Tarrega vb. klasik romantik etütler ciddiye alınmalıdır.

Çalışılacak deşifre edilecek eserle uyumlu teknik alıştırmalar yapılmalıdır. Örnekse, A.Lauro’nın bir eseri çalışılıyorsa legato uygulamalarına hazır olunmalı konuyla ilgili, alıştırmalar yapılmalıdır. Tremollolu bir eserin hayata geçirilmesi ise en az bir yıl tremolo alıştırmalarını 2. ve 3. tellerde hazır hale getirmek gerekir. Füg çalışıyorsak bareler çok sağlam olmalı ve hazırlık alıştırmaları yapılmalıdır. Anlaşılaçağı gibi çiğneyebileceğimiz lokmayı yemek uygundur. Aksi takdirde yarım yamalak, hayata geçmemiş, yalan yanlış ziyan edilmiş bir yığıntı ortaya çıkar. Bestecinin hakkı yenmiş olur. Teknik seviyenin biraz altında oluşturulan repertuvar daima iyi bir konser performansı olabilir.

Eseri deşifre etmeden önce, masa başı çalışması yapılmalıdır. Bu aşama da form analizini yapmak, bölümlere ayırma ortak yazıların belirlenmesi. Motif, cümle ve periyottan eserin bütününe gitme daha hızlı sonuç verir ve ezberi kolaylaştırır. Eserin tamamı aynı zorlukta olmayabilir, bazı pasajlar, ölçüler daha zor olabilir. Bu tür bölümleri ayrıca ve kesinlikle metronomla çalışmak daha yararlı olur. Sorun hangi ölçüdeyse önce o ölçüyü, sonra bir öncekini ve sonrakini daha sonra da üçünü çalışırsak, tekrar bölüm başından çalmaya başladığımızda hata oranımız sıfıra iner.

1.5. Repertuvar Seçimi

Aktarımlar: Ben bazı meslektaşlarım gibi gitarı sadece belli formların ve bestecilerin eserlerinin çalındığı bir çalgı olarak görmüyorum. Gitar hem sanat müziğı hem de halk müziğı çalgısıdır. Kabiliyetleri doğrultusunda, iyi yapılı ve uygulanırsa aktarılmış eserleri de çalabilir. Pek çok besteci, eğitimci ve gitarist gitar dağarına bu doğrultuda yüzlerce eser kazandırmıştır. Tarrega’dan, Pujol’a, Segovia’dan, Alirio Diaz’a, Brouwer’e, *Karl Scheit*, *Davit Russel’a* pek çok müzisyenin piyano, çello, keman, çembalo, arp gibi çalgılardan hatta bazı orkestra eserlerinden aktarımları vardır. Biz gitaristler istersek Scarlatti, Handel, Chopin, Albeniz, Granados, Turina, Saygun, Rey gibi bestecilerin aktarım eserlerini çalabiliriz ve bazen orjinallerinden bile daha iyi tınlattığımız için piyanistleri, cellisteri, kemancıları, şaşırttığımız imrendirdiğimiz de olur.

Gitar müziğinin olmazsa olmaz eserleri olduğu elbetteki tartışılmazdır. Çoğu gitarcının hedef parçaları vardır. Bazı amatörler sevdikleri bir parça için için gitara başlarlar.

Repertuvar seçimi gitarist adayının konumuna (okullu mu-amatör mü) ve seviyesine göre (başlangıç, orta, ileri) farklılık göstermelidir. Başlangıç aşamasında bir çalıcı geleneksel etütleri ve metodları uygulamalıdır. Ortadan ileri seviyeye doğru gelişen çalıcının repertuvarında müzik tarihi dönemlerini kapsayan eserler olmalıdır. Her dönemden beslenen müzisyen gelecekte daha zor armoni ve renkleri içeren modern eserleri öğrenmek için iyi bir alt yapı oluşturur. Müzikal repertuvar tek taraflı olmamalıdır. Resim sanatından örnek alırsak; Picasso ve Dalinin olağan üstü desen çalışmaları vardı (bunlar müzikteki geleneksel, klasik sanatın karşılığıdır) ve modern sanatlarını bunlar üzerine kurmuşlardır. Bach, Carcassi, Coste, Sor, Giuliani, Tarrega çalışmadan Barrios, Laura, Lobos olmaz. Bunların arkasından da Brouwer, Piazzola, Britten, Woltan vb. gelir.

Türk gitarıcıları olarak ülkemiz gitar müziğine de kapalı kalmamakla sorumluluk altındayız. Kendi deneyimlerimden ifade edersem. Edirne’den sonra sizde olanlarla var oluyorsunuz! Bunu unutmamak gerekiyor. Bende hala bilmem kaçınıcı yorumu olan jelatini açılmamış Bach yorumları var. Müzik mağazalarındaki ya da internet ortamındaki diğer yorumlarını ise saymaya bile gerek yok. Ülkemizin zengin müzikal mirasına sahip çıkmalıyız.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ